

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Ústav pedagogiky a sociálních studií

Bakalářská práce

Klára Chvostková

Sociální hnutí zvané feminismus

„Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma Sociální hnutí zvané feminismus vypracovala samostatně a s použitím pouze uvedených zdrojů a literatury.“

V Olomouci dne 31. března 2012

Děkuji vedoucímu mé bakalářské práce panu Mgr. Tomáši Kadlecovi za cenné rady, připomínky, metodické vedení a čas, který mi ochotně věnoval.

V Olomouci dne 31. března 2012

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Klára Chvostková
Katedra:	Ústav pedagogiky a sociálních studií
Vedoucí práce:	Mgr. Tomáš Kadlec
Rok obhajoby:	2012

Název práce:	Sociální hnutí zvané feminismus
Název v angličtině:	The Social Movement Called Feminism
Anotace práce:	Bakalářská práce je rozdělena na pět kapitol. Každá z nich obsahuje samostatné téma, ale všechny souvisí s feminismem. Nejprve je v práci vysvětleno, co to vůbec sociální hnutí je, dále se zabývá pojmy spojené s tímto hnutím a také jeho samotným vývojem. Jsou zde vymezeny jeho základní směry a hlavní idea feminismu, v jakých oblastech jsou ženy utlačovány. Zahrnuta je i problematika genderu a vzdělání.
Klíčová slova:	Sociální hnutí, feminismus, diskriminace, gender, genderové role, boj za rovnoprávnost, rovné příležitosti.
Anotace v angličtině:	The Bachelor's thesis are divided into five chapters. Each of them contains a separate topic, but all are in relation to feminism. At first in thesis are explained what the social movement is, then there are described terms associated with this movement and also its development. There are defined the directions of feminism and the main idea, in what issues are women oppress. The theme gender and education is also included.
Klíčová slova v angličtině:	The Social Movement, The Feminism, The Discrimination, The Gender, The Gender Roles, The Struggle for Equality, The Equal Opportunities.
Přílohy vázané v práci:	Příloha č. 1: Tabulka č. 1: Hlavní rozdíly mezi novými sociálními hnutími a hnutím dělnickým Příloha č. 2: Graf č. 1: Učitelé ZŠ a SŠ podle věku a pohlaví ve školním roce 2010/ 2011 Příloha č. 3: Graf č. 2: Počty studentů vysokých škol ve sledovaných letech podle pohlaví
Rozsah práce:	46 stran (včetně příloh)
Jazyk práce:	český jazyk

OBSAH

Anotace.....	Chyba! Záložka není definována.
Obsah.....	5
Úvod.....	7
1 ZÁKLADNÍ POJMY SPOJENÉ S FEMINISMEM.....	9
1.1 Sociální hnutí	9
1.2 Specifika feminismu	14
1.3 Shrnutí kapitoly	15
2 HISTORIE FEMINISMU	16
2.1 Počátky feministických hnutí	16
2.2 Nový rozmach	17
2.3 Současná situace	18
2.4 Shrnutí kapitoly	18
3 FEMINISTICKÉ SMĚRY	19
3.1 Liberální feminismus.....	19
3.2 Socialistický feminismus	20
3.3 Radikální feminismus.....	21
3.4 Kulturní feminismus	21
3.5 Ekofeminismus.....	22
3.6 Shrnutí kapitoly	22
4 BOJ ZA ROVNOPRÁVNOST	23
4.1 Tělo a krása	23
4.1.1 Pojetí ženského těla	23
4.1.2 Vzhled	26
4.2 Pornografie.....	26
4.3 Rodina.....	30
4.4 Zaměstnání.....	31
4.5 Shrnutí kapitoly	33
5 GENDER A VZDĚLÁNÍ	34
5.1 Od minulosti k současnosti	34

5.2 Účast ve vzdělávání a sekundární analýza dat.....	36
Závěr.....	38
Seznam zkratek	39
Seznam použité literatury:	40
Seznam příloh.....	43

ÚVOD

Sociální hnutí zvané feminismus jsem si jako téma mé bakalářské práce vybrala z toho důvodu, že se mi zdá zajímavé a aktuální a ráda bych se jím hlouběji zabývala. V dnešní době je často rozebírané a lidé na něj nesdílí jednotný názor, tak vzniká mnoho pří a sporů. Osobně neznám žádnou ženu, která by o sobě prohlásila, že je feministka, ale když se člověk pořádně podívá kolem sebe, zjistí, že mnoho žen, i když to třeba nepřiznají, má určité názory, které se více či méně feminismu podobají a tím pádem se toto téma týká více lidí než bychom čekali.

K problematice feminismu a genderu lze najít velké množství literatury, článků, internetových odkazů a nastává tedy opačný problém, než bývá zvykem u jiných témat bakalářských prací, a to, vybrat si ty „správné“, kvalitní zdroje. Ale i přesto, že existuje spousta knih na toto téma, může být problémem je sehnat z důvodu jeho aktuálnosti, jak už jsem výše zmiňovala.

Hned v začátku své práce se budu zabývat samotným pojmem sociální hnutí, protože je jedním z pilířů, na kterém feminismus stojí, jelikož je jednou z jeho forem. Dále bych zmínila základní pojmy, které s feminismem souvisí. V následující kapitole uvedu něco málo z jeho historie, protože znát historii a počátky jakéhokoliv hnutí je důležité a usnadní to pochopit spoustu dalších souvislostí. Díky tomu, že se feminismus postupem času hojně rozšířil a každý si ho začal přizpůsobovat dle svých představ a požadavků, můžeme se s ním dnes setkat v různých podobách, směrech a proudech, takže alespoň ty nejznámější a nejrozšířenější z nich představím. Další kapitola, a podle mě jedna z těch nejdůležitějších, bude ta, ve které se zaměřím na nastínění oblastí, ve kterých jsou ženy utlačovány a k čemu tedy směřují jejich snahy a za co bojují. Lze najít desítky situací, ve kterých jsou ženy znevýhodňovány či utlačovány a já vyberu ty nejčastější z nich. Diskriminace žen je nám známá hlavně v oblasti rodiny, zaměstnání a také se dnes čím dál tím častěji mluví o vykořisťování žen prostřednictvím pornografie, tohle tedy budou mé hlavní body zájmu. A téma, které také nesmí chybět, je provázanost oblasti genderu a vzdělání, což je také dost aktuální záležitost a moderním trendem.

Cílem mé práce je celková analýza feministického hnutí tzn. vymezení jeho základních pojmů a podob, také popis jeho současné podoby a průběh vývoje, kterým feminismus postupem času procházel. Zaměřím se i na jeho hlavní ideou, čímž chci zdůraznit, že se nejedná o hnutí, které by bojovalo proti mužům, ale naopak se snaží o jejich spolupráci se

ženami, aby společnými silami připravili lepší podmínky pro obě pohlaví v různých oblastech života.

1 Základní pojmy spojené s feminismem

V této kapitole se budu věnovat pár základním pojmům, se kterými se v oblasti feminismu setkáváme takřka dennodenně, a úzce s ním souvisí. Abych se mohla dále tímto tématem zabývat, je nutné si je objasnit.

1.1 Sociální hnutí

Již ve 13. století se začal vytvářet dualismus v sociální struktuře. Šlo o střet všeobecných pravidel styku ve sféře směny zboží a společenské práce. Jednalo se o střet soukromých osob vůči veřejné moci v oblasti v zásadě privatizované, která má však veřejný význam. Prozatím vyjednávaly stavy smlouvy s knížaty, které se týkaly vymezení stavovských svobod vůči knížecí vrchnosti či suverenitě. Od 13. století zemi už reprezentují jen zemské stavy, proti nimž stojí zemský vládce.¹

Snahy porozumět konfliktnímu vystoupení mas se v historii společenskovedního myšlení objevily již dávno. Počátky „moderních“ dějin teorie kolektivního jednání jsou spojovány se jménem Le Bon, který se během francouzské revoluce zabýval teorií davu, v němž vidí individuální jednání ovlivněné vůdčovskou osobností. Po první světové válce se výzkum kolektivního jednání přemístil do USA a na chicagské škole se analyzovala „teorie kolektivního jednání“. Důležitý z představitelů této školy R. Park částečně přijal Le Bonovu teorii, ale spojil ji s myšlenkou racionálně se formujícího veřejného mínění a odmítl negativistický pohled na kolektivní jednání. Ve 30. letech navazoval na Parkovu koncepci Blumer, který rozebíral problém kolektivní identity a vnesl do teorie kolektivního jednání nový prvek a to prvek tvořivosti. Všichni jeho evropští předchůdci považovali toto jednání za iracionální a davové, ale Blumer ho považoval za racionálně přizpůsobivé vůči proměnám svého prostředí.

Také strukturně funkcionalistická teorie se zabývá jednáním kolektivních aktérů a popisuje je jako důsledek strukturálního napětí vyvolaného modernizací. Dalším autorem zabývajícím se studiem kolektivního chování je Smelser. Ten se domnívá, že jej lze posuzovat stejnými kategoriemi jako chování konvenční, ale přesto ho považuje za neinstitucionalizovatelné, protože se vyvíjí jako odpověď na nestrukturovanou situaci. Za

---

¹ Habermas, J., *Strukturální přeměna veřejnosti*, s. 87-88.

nejdůležitější formy kolektivního chování považuje paniku, máni, výbuch nepřátelství, normativně orientované hnutí a hodnotově orientované hnutí. Za funkci hnutí považuje redukcí napětí nestrukturovaných situací, díky které dochází k rekonstrukci menší či větší oblasti společenského uspořádání. Scott zase tvrdí, že k dosažení cíle je potřeba, aby byly masy přesvědčeny o neuspokojivosti sociálních podmínek, ve kterých žijí a že je nutné, aby aktivitami hnutí napětí zvyšovaly, nikoliv snižovaly, jak předpokládá Smelser. Nedostatky teorií různých autorů však nesnižují jejich použitelnost při vysvětlování některých určitých projevů kolektivního chování.² Zvláštní postavení má sociální hnutí dělnické třídy, která se podílela na symbolických bojích o rozšíření občanských svobod. Kulturní život a hodnoty dělnického hnutí byly potlačovány, protože moderní společnost upřednostňovala morální řád podnikavého měšťanstva. Občanské svobody se podařily rozšířit až organizovanému hnutí námezdně pracujících, které tím zároveň připravilo půdu pro důležitou společenskou změnu.³ Jednání pracující třídy sloužilo za model pro studium kolektivního jednání. V období průmyslového kapitalismu byly boje spojené s vývojem továrního systému a požadavky na přístup ke státní moci a na rozšíření občanství. Průmyslový konflikt byl spjat s národním problémem a právě tehdy vznikla myšlenka sociálních hnutí jako zástupců bojujících za osvobození.⁴ Po druhé světové válce usilovala Nová levice o další rozšíření občanských práv mezi hnutími podřízených etnických skupin, u hnutí za rovnoprávnost žen apod. Tito nositelé sociální kritiky jsou považováni za přínos k demokratizaci společnosti, k uvolnění z řádu panství a osvobození a seberealizaci lidského jedince.⁵ V 60. letech vzniklo v USA studentské hnutí, které zkoumal Lipset a vysvětloval ho jako frustraci studentů, jehož vznik napětí spatřoval ve zmasovění a zprůměrnění univerzitního vzdělání a to vedlo k protestním vystoupením. Toto hnutí zůstávalo z počátku osamoceno, ale uvedlo do pohybu spoustu dalších hnutí jako enviromentální, feministické, hnutí za práva homosexuálů apod. a to vedlo ke vzniku dalších nových sociálních hnutí. Sociologie díky událostem 60. let inovovala terminologii a vedle zavedeného pojmu „kolektivní jednání“ se začal čím dál tím více objevovat termín „sociální hnutí“ a stal se označením nejrůznějších forem jednání, což znesnadnilo jeho přesnou definici.⁶ Dalším problémem kromě nejasných definic je také to, že mnoho autorů a autorek sice rozebírá problematiku sociálního hnutí, ale neuvádí přímo

---

² Znebežánek, F., *Sociální hnutí*, s. 12- 15.

³ NEBŘENSKÝ, Zdeněk. Nová sociální hnutí a kritická teorie společnosti. Dostupné z: <http://www.socioweb.cz/index.php?disp=teorie&shw=301&lst=106>

⁴ Účastnit se: Identita a mobilizace sociálních hnutí. Dostupné z: http://pes.fsv.cuni.cz/translation_raslova_melluci.htm

⁵ NEBŘENSKÝ, Zdeněk. Nová sociální hnutí a kritická teorie společnosti. Dostupné z: <http://www.socioweb.cz/index.php?disp=teorie&shw=301&lst=106>

⁶ Znebežánek, F., *Sociální hnutí*, s. 24-26.

kritéria, na základě jakých jsou sociální hnutí buď „dobrá“, která usilují o rozšíření lidských svobod, nepřehlížejí a neomezují, a nebo ta „špatná“, která zatím na seznamu chybí. Setkáváme se také s hnutími, která jsou vnímána jako viditelná a oproti nim jsou zde i ty neviditelná a tím se redukuje mnohovrstevnost sociálních zkušeností zneuznaná pouze na ty protestní praktiky, které již známe z masových médií a nacházejí tak v občanské veřejnosti sebepotvrzení. Občané potom vnímají za důležité jen ty společenské problémy, které na ně působí z televizních obrazovek, rozhlasů, novin či internetu.⁷

Dnes by se dalo říci, že „sociálním hnutím“ se nazývá téměř každý stabilnější komplex jednání lidí, ať už menší či větší skupiny. Označuje jakoby stále se proměňující se útvar a jeho vlastnosti jsou spíše než na výkladu ponechány na fantazii čtenáře. Schází zde systematictější vymezení podstaty hnutí. První studie týkající se výhradně sociálnímu hnutí jako sociologické kategorii je zaznamenána až v roce 1992. Často je obtížné určit hranici oddělující sociální hnutí od politických stran, nátlakových skupin a sekt, proto musí mít každá efektivní definice schopnost ho oddělovat od jiných forem kolektivního jednání. Například podle Useema a Zalda se sociální hnutí stává nátlakovou skupinou, když získá rutinní zastoupení ve vládě a přístup do ní. Sekty se zase liší od sociálních hnutí nedostatkem neformálních vztahů a uzavřeností před vnějším světem a politické strany se zase odlišují tím, že budují pevná, hierarchizované organizační struktury a členskou základnu, zato hnutí se spíše opírají o neorganizované volné příznivce.⁸

Nová sociální hnutí (dále jen NSH) začala vyvíjet svou aktivitu v 60. a 70. letech, což ovšem nepřijala moc přátelsky „stará levice“, která byla až příliš ortodoxně spjatá s marxismem a nedokázala pojmout nové trendy měnícího se světa. Oproti tomu „nová levice“ pohlížela na sociální hnutí v mnohem lepším světle, ale i přesto se také nedokázala úplně odpoutat od minulosti a tak se skupiny obyvatelstva podporujících hnutí (studenti, ženy v domácnosti...) nazývala jako „nová dělnická hnutí“. Levicí byla tedy hodnocena sociální hnutí nejednotně. Zato konzervatismus zaujal přísně negativní stanovisko. V tom případě není pochyb, že teorie NSH pochází z levicového smýšlení, která se tak snaží o více či méně radikální změny ve společnosti. Ideologie NSH směřuje proti orientaci na bohatství a materiální blahobyt, který se objevuje v západních industriálních demokraciích a zároveň se snaží zdůraznit důležitost kultury a kvality života. Také je kladen důraz na možnost spolurozhodování občanů o záležitostech týkajících se jejich životů formou přímé

---

⁷ NEBŘENSKÝ, Zdeněk. Nová sociální hnutí a kritická teorie společnosti. Dostupné z: <http://www.socioweb.cz/index.php?disp=teorie&shw=301&lst=106>

⁸ Znebejánek, F., *Sociální hnutí*, s. 26-32.

demokracie.⁹ Při zkoumání hnutí bylo zdůrazňováno, že je nelze pojmout podle modelu zájmových skupin, ani podle modelu politických stran. Důraz byl kladen na účelovou racionalitu kolektivních aktérů a na strategickou interakci s ostatními aktéry. Měřítkem byla analýza zisků a nákladů a mezi posledními zájmy bylo uspokojení materiální či získání podílu na politické moci.¹⁰ Od druhé poloviny 80. let převládá názor, že příznivci hnutí pochází z různých vrstev a nemají omezené zájmy určitých společenských tříd a obvykle se zajímají o problémy, které se dotýkají všech sociálních vrstev. Převážně se účastníci zaměřují na cíle vyjadřující kolektivní potřeby a jsou jimi motivováni a často jim jde jen o to, vyjádřit svůj názor na nějaký významný společenský problém. NSH zůstávají záměrně mimo institucionalizovaný rámec politiky a to proto, aby se nemuseli spokojovat s kompromisy a mohly užívat netradičních forem jednání, jako jsou např. protesty, jimiž ovlivňují veřejné mínění. Jejich teorie lze rozčlenit na dvě jednotlivá témata a to na evropské zkoumání, které zrcadlí rozpad staré levice a její nahrazování skupinami s jinou sociální základnou a postmateriální orientací a na americké zkoumání, které se drží teorie mobilizace zdrojů a zaobírá se organizacemi, zdroji a politickými příležitostmi hnutí pro pochopení kolektivního jednání.¹¹ Struktura hnutí je většinou slabě organizovaná, zakládají se na otevřenosti a demokracii a centralizaci odmítají.¹²

Hlavní rozdíly mezi NSH a „starým“ dělnickým hnutím se snažil vymežit Scott. Charakteristické rozdílné znaky naleznete v Tabulce č. 1 (viz Příloha č. 1).

Další, kdo se snažil vymežit základní rozdíly mezi „starými“ a novými sociálními hnutími byl Érik Neveu, který je shrnul do čtyř hlavních bodů. První rozdíl spočívá ve formách organizace a jednání. Projevuje se zde nedůvěra vůči centralizaci, přenos moci autority na vůdce či byrokratický aparát. Organizace je decentralizovaná, mobilizace často probíhá kolem jednoho tématu a probíhají neinstitutionalizované formy protestu. Druhý rozdíl spočívá v hodnotách a cílech. Klasická sociální hnutí se zaměřovala na přerozdělování majetku a přístup k rozhodovacím centrům, zato NSH zdůrazňují bezprostřední odpor v oblastech každodenního styku, v nichž se uskutečňuje sociální kontrola. Třetím rozdílem je, že zatímco klasická hnutí usilovala o dosažení státní moci nebo alespoň podílu na ní, NSH soustřeďují svoji pozornost na vytváření autonomie, v níž se budou rozvíjet alternativní formy sociality nezávislé na státu i trhu. A posledním rozdílem je posun v povaze identity aktérů.

---

⁹ Kolářová, M., *Protest proti globalizaci*, s. 22.

¹⁰ Barša, P., Císař, O., *Levice v postrevoluční době*, s. 103.

¹¹ Kolářová, M., *Protest proti globalizaci*, s. 22.

¹² Znebejánek, F., *Sociální hnutí*, s. 33-39.

Industriální hnutí měla identitu opřenou o místo v sociální dělbě práce, ale NSH odkazují k jiným- kulturním či světonázorovým- typům identifikace.¹³

Sociální hnutí lze definovat jako kolektivní snahu o prosazení společného zájmu nebo dosažení společného cíle prostřednictvím kolektivní akce mimo sféru etablovaných institucí. Mezi jednotlivými typy hnutí existují značné rozdíly, proto musí být definice takto široká. Některá jsou velmi malá a mají jen pár desítek; k jiným se hlásí tisíce nebo i miliony osob. Některá hnutí působí v souladu s platnými zákony dané společnosti, jiná zase v ilegalitě. Protože zavedená hnutí obvykle nabývají do jisté míry byrokratického charakteru, nebývá dělicí čára mezi sociálními hnutími a formálními organizacemi vždy ostrá.¹⁴ K vyjádření odporu k procesu modernizace a jeho světovému šíření využívají také různých forem jednání.¹⁵ Ve Velkém sociologickém slovníku se dále dozvídáme, že sociální hnutí mají různá zaměření, formu, intenzitu, druh působení a dobu trvání i důsledky.¹⁶ Existuje řada pokusů o rozdělení sociálních hnutí do různých kategorií. Snad nejucelenější z nich navrhl David Aberle (1966), který rozlišil čtyři typy hnutí.

1. Hnutí **transformační** usilující o dalekosáhlé, převratné a někdy i násilné změny ve společnosti, v níž působí.
2. **Reformní** hnutí si kladou za cíl změnit pouze některé aspekty současného společenského řádu a zabývají se konkrétními formami nerovnosti nebo nespravedlnosti
3. **Spasitelská** hnutí chtějí lidi spasit před způsobem života, který považují za zkažený.
4. **Nápravná** hnutí neusilují o úplnou transformaci jedince, ale jen o nápravu konkrétních, dílčích nedostatků.¹⁷

Podle Tillyho je zase sociální hnutí soubor lidí, kteří sdílejí určité přesvědčení, společný program a boj za realizaci tohoto programu a dobrovolně se v něm angažují a ostře vymezuje hranice mezi sociálními hnutími a kolektivním chováním. Pokud se zmiňuje o projevech kolektivního chování, má tím na mysli události jako stávky, demonstrace, protesty apod. a sociální hnutí považuje za skupinu lidí, kteří uznávají určité stejné přesvědčení zaměřené na sociální změnu. Hnutí postihuje jako složitou strukturu specifických událostí a pokládá je za standardní prostředky politického jednání. Za hnací sílu kolektivního jednání

¹³ Barša, P., Císař, O., *Levice v postrevoluční době*, s. 104-105.

¹⁴ Giddens, A., *Sociologie*, s. 479.

¹⁵ Účastnit se: Identita a mobilizace sociálních hnutí. Dostupné z: http://pes.fsv.cuni.cz/translation_raslova_melluci.htm

¹⁶ Linhart, J. (ed.), *Velký sociologický slovník*, s. 373.

¹⁷ Tamtéž.

považuje zájmy orientované na kontrolu významných zdrojů. Tilly také vytváří modernizační koncepci, ve které hraje důležitou roli jednání kolektivů a je směřována od přechodu komunity ke společnosti. Spojuje ji s industrializací a urbanizací. Také s přesunem moci do rukou státu z rukou komunit, což se jim samozřejmě nelíbilo, přicházely o své zdroje a kontrolu nad nimi a to způsobovalo jejich kolektivní odezvu.¹⁸

Sociální hnutí zajímají sociology ze dvou důvodů. Sama o sobě jsou zajímavým tématem, ale kromě toho mění i způsob, jímž sociologové hodnotí různé oblasti lidského jednání. Například ženské hnutí není pouze zdrojem materiálu pro sociologický výzkum: ukázalo také některé slabiny zavedených vzorců sociologického uvažování a rozvinulo koncepce (například patriarchy), které jsou užitečné pro porozumění vztahu moci a pohlaví.¹⁹

1.2 Specifika feminismu

Slovo **feminismus** pochází z latinského femina neboli žena. Je to pojmenování **ženského hnutí**, vycházejícího z přesvědčení o nevýhodné situaci žen ve společnosti, resp. o jejich horším, ponižujícím postavení (ve srovnání s muži), z potřeby odporu proti této situaci a víry v možnosti její změny. Obecným cílem feminismu je, aby žena byla pojímána jako „individualita se svými vlastními právy“. Tradičně je feminismus, resp. feministické hnutí chápáno jako hnutí za rovnoprávnost žen. Pojem **feminizace** se označuje jako převaha žen v některém odvětví lidské činnosti, taktéž i jako proces vedoucí k této převaze. V praxi se nejčastěji odehrává ve sférách vzdělávání a práce, resp. zaměstnání.²⁰ Opakem feminizace je maskulinizace. Ženská **emancipace** je spojena s feministickým hnutím a původně se týkala zejména zbavení žen sociálního a politického omezení. V nejobecnější podobě jde o způsoby, kterými se potlačovaní jednotlivci nebo skupiny zbavují svého útisku. V této souvislosti zastupuje osvobození, nezávislost, zrovnoprávnění apod..²¹

Pohlaví je základním ukazatelem rozlišování osob na muže a ženy, jejich hodnocení a přisuzování jim různých vlastností. Přesněji udává biologické tedy fyzické rozdíly dané ženám a mužům už od narození. Další výraz související s feminismem je **gender**. Toto slovo pochází z řečtiny a znamená rod. Používá se k pojmenování rozdílů mezi muži a ženami, které nejsou dané biologicky, ale výchovou v rámci určité společnosti či kultury. Jde o rozlišování

---

¹⁸ Znebežánek, F., *Sociální hnutí*, s. 110-112.

¹⁹ Giddens, A., *Sociologie*, s. 484.

²⁰ Linhart, J., (ed.), *Velký sociologický slovník*, s. 308- 310.

²¹ Tamtéž, s. 254.

sociálních a psychických rozdílů (toho, jak se kdo chová a projevuje), které se na rozdíl od biologických v čase proměňují a jsou také odlišné v různých kulturách. K tomu se váží **gender studia**, což je multidisciplinární sociálněvědný obor zabývající se výzkumem a analýzou sociálně a kulturně podmíněných rozdílů mezi muži a ženami, genderovými vztahy a genderovými dimenzemi v různých oborech. **Genderové role** jsou role předepisované společností na základě jejich pohlaví. Nejsou určeny stejně ve všech společnostech a kulturách světa, ani ve všech vrstvách a subkulturách jedné společnosti a mění se v čase. Jsou způsobeny chováním, kterými se projevujeme jako muž či žena. Stereotypní nahlížení, předsudky a představy o „správném“ a „přirozeném“ chování a posuzování jedinců na základě příslušnosti k pohlaví bez ohledu na otázky, co je jim vrozené a co získali výchovou, jaké jsou jejich individuální schopnosti, představy o životě apod. se nazývají **genderové stereotypy**.²²

1.3 Shrnutí kapitoly

V první kapitole jsem shrnula základní pojmy týkající se tématu. Jelikož je feminismus druh sociálního hnutí jako první bylo důležité objasnit, co to vůbec sociální hnutí je. Termín feminismus jsem zde nastínila jen stručně, jelikož o něm bude zmínka v dalších kapitolách. V různých zdrojích jsem se však setkala s více či méně odlišnými definicemi. Např. dle Průvodce na cestě k rovnosti žen a mužů lze slovo gender přeložit jako rod zatímco dle Velkého sociologického slovníku je termín rod jen nejbližším českým ekvivalentem. Tohle označení totiž není zcela adekvátní a navozuje nepřesné souvislosti, proto se tedy většinou pojem gender přejímá v tvaru původním.²³ I u dalších termínů jsem našla různé odchylky, ovšem hlavní myšlenka zůstala vždy stejná a tato kapitola má pomoci k lepší orientaci v kapitolách následujících.

---

²² Plesková, K., et. al., *Průvodce na cestě k rovnosti žen a mužů*, s. 4-5.

²³ Tamtéž, s. 339.

2 Historie feminismu

Abychom se mohli dále zabývat tematikou feminismu a bylo pro nás snazší tuto problematiku lépe pochopit, je nezbytné jako při studiu každého jiného tématu, dozvědět se něco o jeho historickém pozadí a vůbec počátcích tohoto hnutí.

2.1 Počátky feministických hnutí

Feministická hnutí nevznikala odděleně od ostatních forem sociálních hnutí. První skupiny, jež vyvíjely aktivitu ve prospěch ženských práv, byly inspirovány americkou a francouzskou revolucí a jejich ideály svobody a rovnosti. V 90. letech 18. století bylo v Paříži a dalších provinčních městech vytvořeno několik ženských klubů. Tyto kluby požadovaly rovná práva na vzdělání, zaměstnání a účast na vládě. Marie Gouzeová, která jeden z klubů vedla, bojovala za právo na svobodné a rovné občanství a tak sepsala „Deklaraci ženských práv“, založenou na „Deklaraci lidských a občanských práv“, což byl hlavní ústavní dokument revoluce. Mužským vůdcům revoluce se však její požadavky nezamlouvaly a tak byla Marie Gouzeová v roce 1793 popravena a ženské kluby byly vládním nařízením rozpuštěny.

V 19. století došlo k velkému rozvoji feminismu v USA. Americké feministky se podílely v letech 1830-1850 na úsilí o zrušení otroctví, ale jelikož neměly ženy žádná formální politická práva, nemohly se podílet na politickém nátlaku. Impulsem k tomu, aby se ženy začaly zabývat přímo nerovností mezi pohlavími, bylo, když roku 1840 proběhlo v Londýně Světové shromáždění proti otroctví, kterého se ženy nesměly vůbec zúčastnit a když bylo otroctví zrušeno, volební právo dostali jen osvobození otroci mužského pohlaví.

Významnou se stala petice 1500 žen, která byla v roce 1866 předložena berlínskému parlamentu a požadovala zavedení plného hlasovacího práva pro ženy. Petice se nesešla s úspěchem a reakcí bylo založení Národního spolku pro hlasovací právo žen (National Society for Women's Suffrage). Členkám se začalo říkat **sufražetky** a tyto sufražetky pak posílaly až do konce 19. století petice do parlamentu. Po roce 1900 se v USA i Velké Británii konaly časté pochody a pouliční demonstrace a v mnoha evropských zemích, dokonce i v Austrálii a na Novém Zélandě, vznikala další ženská hnutí. Např. sufražetka Emmeline Pankhurstová podnikala přednáškové cesty po Spojených státech. Ovšem po roce 1920 zažilo

feministické hnutí úpadek z důvodů, že tou dobou už byla ve většině západních zemí volební práva pro ženy zavedena a mnohé pokrokově smýšlející ženy se podílely na jiných hnutích, například na odporu proti fašismu a tak feminismus ustoupil do pozadí.²⁴

Tzv. **první vlna feminismu** byla tedy spojována s přechodem od tradiční společnosti k moderní a probíhala tak, že práva a svobody byly oficiálně přiznány všem, ale ve skutečnosti jen mužům. Na začátku 19. století se staly měřítkem pro muže a ženy peníze a tak se nerovnost mezi nimi ještě více prohlubovala. Ženy z vyšších vrstev žily jen pro rodinu a ty z těch nižších také pro rodinu a k tomu si ještě musely vydělávat prací služek, kojných nebo prostitutek. Vznik nových zákoníků, které upravovaly podřízené postavení žen vůči mužům, stanovily, že ženy nesměly vlastnit majetek a na úřadech je zastupoval jejich otec a poté manžel. Ženy byly vytlačovány do soukromé sféry a muži si panovali ve sféře veřejné. Už od mala byly dívky vedeny k poddajnosti a do budoucna k udržování rodiny a vedení domácnosti, zato chlapce podporovali ve studiu a v rozvoji nezávislosti jejich osobnosti. Proto se ženy začaly domáhat nejen už volebního práva, ale i práva na vzdělání a také práva na vlastní majetek. Ženská hnutí podporovala i Charlotte Garrigue a její manžel Tomáš Garrigue Masaryk.

Když došlo k odstranění legislativních překážek a ženám byly postupně jejich hlavní cíle splněny, tak přibližně roku 1930 končí první vlna feminismu.²⁵

2.2 Nový rozmach

Tzv. **druhá vlna feminismu** se začala utvářet v 60. letech 20. století převážně v USA, kde byla spojena s hnutím hippies, bojem za lidská práva obecně a hnutím za občanská práva černochů. Za války ženy prokázaly své schopnosti ve veřejném životě i hospodářské oblasti, když musely zastoupit role svých manželů i v řadě, do té doby výhradně „mužských“ profesích, a když po válce došlo k opětovnému posílení pozice mužů jakožto živitelů rodin a pozice žen coby pečovatelky o domácnost, začaly se ženy cítit ve svých rolích nešťastné a začaly zakládat nezávislé organizace, které se zabývaly převážně feministickými otázkami.

Požadavky druhé vlny feminismu jsou zastoupena podstatně širším spektrem problémů než ty předešlé a patřily mezi ně i např. právo na větší kontrolu žen nad svým tělem, právo na potrat, přístup ke všem profesím, změny v zákonu o rozvodech apod.²⁶

---

²⁴ Giddens, A., *Sociologie*, s. 481-483.

²⁵ Plesková, K., et. al., *Průvodce na cestě k rovnosti žen a mužů*, s.7-8.

²⁶ Tamtéž, s. 8-9.

V oblasti feminismu se začala řešit nová témata. Došlo ke zpochybnění tradiční „přirozené“ role žen a hledal se původ nerovností mezi pohlavími. Sledovaly se jednotlivé vzorce chování pohlaví a formování ženské a mužské identity. Na základě těchto studií vznikl nový vědní obor – gender studies. Pozornost také byla kladena nejen na rovnost žen a mužů, ale i na jejich rozdílnost a byla zde snaha, aby jejich jinakost nebyla předpokladem pro nerovnost.

Tímto byla započata dlouhodobější společenská změna a západní kultura byla výrazně ovlivněna požadavky ženského hnutí, avšak tato změna se netýkala východních států pod nadvládou komunistického režimu.²⁷

2.3 Současná situace

V dnešní době je hnutí rozšířeno v nejrůznějších podobách po celém světě a jeho součástí nejsou pouze ženy. Mluvíme o tzv. **třetí vlně feminismu**, kdy si jsou ženy vědomy hodnoty svých práv a toho, že si musí cenit výhod, které pro ně předchozí generace vybojovaly a také, že je třeba dále tyto práva a výhody utužovat a rozšiřovat. Muži nejsou vnímáni jako nepřátelé a je třeba se snažit o zlepšení životních podmínek pro obě pohlaví. V dnešní době jsou snahy odstranit genderové stereotypy z myšlení široké veřejnosti, které vedou k nerovnému postavení žen a mužů ve společnosti a diskriminaci, což způsobuje řadu problémů oběma pohlavím a nese řadu negativních dopadů pro ženy jako je diskriminace na pracovním trhu, násilí páchané na ženách apod.²⁸

2.4 Shrnutí kapitoly

Počátky feministického hnutí byly inspirovány revolucemi v Americe a Francii a ženy vyjadřovaly svůj nesouhlas s jejich zacházením pomocí pochodů a demonstrací. Zprvu jim šlo o to, aby získaly volební právo, čehož se jim také díky vypuknutí první světové války podařilo dosáhnout. Druhou vlnu feminismu vyvolalo americké hnutí za občanská práva černochů a ženy už měly propracovanější metody k vyjádření odporu a také požadovaly rovnoprávnost v širším slova smyslu, tedy nejen v oblasti politické, ale též i ekonomické. V dnešní době se můžeme s hnutím žen setkat po celém světě a díky jejím snahám vznikl i nový obor - gender studia.

---

²⁷ Tamtéž.

²⁸ Tamtéž 9-10.

3 Feministické směry

Feminismus existuje v dnešní době v nejrůznějších podobách. Jde již o téma tak široké a obecně známé, že jej můžeme spojovat téměř s čímkoliv. Obecně však feminismus vychází ze tří základních historických forem, které se rozvinuly na konci 18. a počátkem 19. století a čerpá z nich dodnes.

3.1 Liberální feminismus

Liberální feminismus nazývaný také feminismus rovných práv se zaměřuje na vysvětlování rozdílů mezi mužem a ženou a proti všeobecnému přesvědčení, že tyto rozdíly jsou způsobeny vrozenými dispozicemi, jej vysvětluje z hlediska vlivu sociálního okolí.²⁹ Tento nejsilnější proud byl dlouho jediným převládajícím feministickým proudem, při němž probíhala první vlna a prosazuje, že všechny osoby jsou stejné a jejich rozdělení je dáno v důsledku vlivu odlišného prostředí a výchovy.³⁰ J. S. Mill určil základní požadavky liberalismu a to, že členové společnosti mají přispívat ke štěstí všech. Pro všechny lidi je požadována svoboda a nezávislost zároveň s velkou mírou individualismu.³¹ Podle něj jsou všichni jedinci stejně důležití a to bez ohledu na pohlaví, rasu, barvu pleti a politické či náboženské přesvědčení. Hlavními cíly bylo rovné volební právo, liberalizace rozvodových zákonů a také liberalizace interrupcí a anikoncepce.³² Usilovalo se také o možnost seberealizace žen v placeném zaměstnání, svobodném podnikání a také v oblasti vzdělání. Východiskem by měla být postupná změna v nahlížení jedinců na daný problém a v odmítání rozdílných sociálních rolí žen a mužů a snaze hledat spíše společné než rozdílné prvky. Věnuje se změnám zákonů a dává přednost postupným změnám než radikálním revolucím. Spolupráci s muži považuje za přínosnou.³³

---

²⁹ Linhart, J., (ed.), *Velký sociologický slovník*, s. 308.

³⁰ Slovníček pojmů. Dostupné z: <http://www.feminismus.cz/slovnicek.shtml>

³¹ Linhart, J., (ed.), *Velký sociologický slovník*, s. 308.

³² ZVĚŘINA, Jaroslav. Feminismus a jeho současné podoby.

Dostupné z: <http://revuepolitika.cz/clanky/630/feminismus-a-jeho-soucasne-podoby>

³³ Slovníček pojmů. Dostupné z: <http://www.feminismus.cz/slovnicek.shtml>

3.2 Socialistický feminismus

Socialistický feminismus neboli také marxistický částečně přetváří Marxovu kritiku kapitalistického útlaku a uplatňuje ji na postavení žen.³⁴ Socialistický feminismus se již tolik nezaměřuje na boje na poli pracovního trhu, protože v této době už mají ženy podobné možnosti, ale soustředí se na zlepšení svého postavení v rámci celé společnosti.³⁵ Ovšem tato nezávislost a rovnoprávnost v dalších rovinách je právě ovlivněna ekonomickou nezávislostí žen, která nastane jedině při změně struktury společnosti a odstranění sociální nespravedlnosti k čemuž lze dospět pouze revoluční cestou a ne pomocí reformem.³⁶ Vlastnictví majetku je jen v rukou mužů a skutečnou rovnoprávnost ženám může zajistit jen vítězství socialismu (komunismu).³⁷ Ideologie marxismu učinila z požadavku rovnoprávnosti žen jeden z požadavků proletářského hnutí. Protože ženy jsou vyjmuty z produkce, nemají v kapitalistické společnosti žádnou hodnotu a tak F. Engels odůvodňoval podřízené postavení žen vzhledem k výrobním prostředkům. Feminismus rozdílných typů se na konci 19. století ujednotil hlavně v boji za dosažení volebního práva žen, ale tohle právo ještě neznamenalolo dosažení rovnosti, protože nezajišťovalo skutečné zapojení žen do politiky. Velkým mezníkem byla 2. světová válka, kdy si doba vyžadovala zapojení žen na trhu práce. Ekonomika i po skončení války potřebovala tyto pracovní zdroje a to vedlo ke změně postavení žen v moderní společnosti. Tzv. Hnutí za osvobození ženy neboli neofeminismus se objevuje v 60. letech a vychází z marxistických konceptů. Jako teorie třídního boje byl považován vztah mezi mužem a ženou a vykořisťování bylo vykládáno na sféře domácnosti. V 70. letech přišla druhá vlna neofeminismu vycházející z úvahy k možnostem zlepšení postavení žen ve společnosti a v 80. letech se jedná o postfeminismus, který zdůrazňuje odlišnost žen od mužů, jejich osobité vlastnosti a možnosti.³⁸

---

³⁴ Slovníček pojmů. Dostupné z: <http://www.feminismus.cz/slovnicek.shtml>

³⁵ Linhart, J., (ed.), *Velký sociologický slovník*, s. 309.

³⁶ Slovníček pojmů. Dostupné z: <http://www.feminismus.cz/slovnicek.shtml>

³⁷ ZVĚŘINA, Jaroslav. Feminismus a jeho současné podoby.

Dostupné z: <http://revuepolitika.cz/clanky/630/feminismus-a-jeho-soucasne-podoby>

³⁸ Linhart, J., (ed.), *Velký sociologický slovník*, s. 309.

3.3 Radikální feminismus

Radikální feminismus vyskytující se v USA a Velké Británii byl hlavně morálním hnutím žen evangelických náboženství, který usiloval o nápravu prostitutek, tedy morálně narušených žen. Je typický tím, že se zabývá také soukromím a sexuálním životem. Podle něj jsou ženy utlačovány muži ve všech rovinách, což je důsledkem patriarchátu. Budoucnost vidí v nastolení patriarchátu.³⁹ Snaží se prosazovat větší sebevědomí žen, které by neměly posuzovat svoji identitu jen podle toho, jak je vidí muži.⁴⁰ Kritizuje sexuální útlak žen ve společnosti, který je podle Firestonové založen na tom, že ženy rodí děti a mohou se ho zbavit jen tak, že se zbaví břemene těhotenství. Rozdíly mezi ženami a muži je nutné stírat, proto je prosazován společný rodový základ člověka bez rozdílu pohlaví- androgynie.⁴¹ Stoupenci dokazují, že jsou ženy odlišné od mužů, a že jsou dokonce lepší. Někteří dokonce tvrdí, že jsou ženy předurčeny převzít vládu nad světem do svých rukou a tím skončí vláda mužů. Ženy celého světa se sjednotí a tak mohou zachránit svět.⁴² Jakýkoliv dialog s muži odmítá a zastává radikální formy politického boje za osvobození žen primárně útlaku v rodině a tak se prolamuje hranice mezi soukromým a politickým (veřejným) životem.⁴³

3.4 Kulturní feminismus

Dle kulturního feminismu jsou všichni muži svou povahou nepřátelé žen, upíná se tak úplnému ženskému separatismu. S. Brownmillerová tvrdí, že muži vytvořili „ideologii znásilňování“ a tak udržují ženy ve stálém strachu, proto je nutné, aby se ženy odpoutaly od tohoto zkaženého mužského světa. Kulturní feministky často věří v nadřazenost žen nad muži a kvůli tak extrémním názorům nebyly tyto postoje jednotně přijímány a vedlo to k rozrůznění v ženském hnutí.⁴⁴

---

³⁹ Slovníček pojmů. Dostupné z: <http://www.feminismus.cz/slovnicek.shtml>

⁴⁰ Linhart, J., (ed.), *Velký sociologický slovník*, s. 308.

⁴¹ ZVĚŘINA, Jaroslav. Feminismus a jeho současné podoby.

Dostupné z: <http://revuepolitika.cz/clanky/630/feminismus-a-jeho-soucasne-podoby>

⁴² Maříková, H., Věšíňová, E. (ed.), *Společnost žen a mužů z aspektu gender*, s. 15.

⁴³ Slovníček pojmů. Dostupné z: <http://www.feminismus.cz/slovnicek.shtml>

⁴⁴ ZVĚŘINA, Jaroslav. Feminismus a jeho současné podoby.

Dostupné z: <http://revuepolitika.cz/clanky/630/feminismus-a-jeho-soucasne-podoby>

3.5 Ekofeminismus

Ekofeminismus vznikl v 60. a 70. letech, kdy došlo k nárůstu feministického a enviromentálního hnutí. Ženy vidí spojitost v útlaku žen a vykořisťování přírody a snaží se znovu najít rovnováhu mezi člověkem a přírodou.⁴⁵ Shodují se v nepřátelství muže jak k ženě, tak k celé Zemi. Ženy totiž uctívaly bohyni Zemi, ale když přišel na řadu patriarchát, došlo k hierarchickému uspořádání společnosti, násilí a sobeckosti. Ženy jsou tedy dokonalejšími bytostmi a měly by se navrátit k přírodě a odmítat násilí. Jedná se však spíše o náboženskou nauku než o racionální ideologii.⁴⁶ Zatímco se totiž požadavkům souvisejících s ochranou životního prostředí uznávala od počátku 90. let politická důležitost, tak genderové požadavky z hlediska politiky vůbec neexistovaly. Ministerstvo životního prostředí tedy fungovalo, ale instituce zastřešující genderové problémy nevznikla. Je to z toho důvodu, že skupiny bojující za ženská práva nebyly schopny se sjednotit, spolupracovat a společně protestovat. Navazovaly jen menší sítě kolem konkrétních problémů. Přístup k politice začaly získávat až na konci 90. let spolu s vlivy z Evropské unie. V roce 1998 byla založena organizace Asociace pro rovné příležitosti a v roce 2005 vznikla Česká ženská lobby, která se stala součástí celoevropské kultury.⁴⁷

3.6 Shrnutí kapitoly

Feminismus se během desítek let vymezil do odlišných proudů a směrů, které mají společný základ a to boj za ženská práva. Rozdílné jsou však pohledy, v jakých oblastech života je útlak způsoben, a také jsou odlišné nástroje, pomocí kterých se snaží tento útlak omezit. V předešlé kapitole jsem se vymezila alespoň jejich nejzákladnější podoby.

---

⁴⁵ Slovníček pojmů. Dostupné z: <http://www.feminismus.cz/slovnicek.shtml>

⁴⁶ ZVĚŘINA, Jaroslav. Feminismus a jeho současné podoby.

Dostupné z: <http://revuepolitika.cz/clanky/630/feminismus-a-jeho-soucasne-podoby>

⁴⁷ Císař, O., *Politický aktivismus v České republice*, s. 69-71.

4 Boj za rovnoprávnost

Muži si v dnešní době osvojili rétoriku rovnosti, ale po slovech nenásledují žádné činy. Vzdušné zámky iluzí se rozplynuly. Rozpory mezi ženským očekáváním rovnosti a nerovnou skutečností mezi slovy mužů o společném zájmu a zároveň trváním na starých připsaných rolích graduji.⁴⁸ Diskriminace a utlačování žen se objevuje v mnoha nejrůznějších podobách. V této kapitole bychom se měli zabývat těmi nejčastějšími z nich a nastítnit tak situace, které se odehrávaly jak v minulosti, tak současnosti a určitě se těchto projevů ještě úplně nezbavíme ani v blízké budoucnosti.

4.1 Tělo a krása

Obzvláště u žen se často klade důraz na jejich vizuální stránku namísto toho, aby lidé vnímali spíše jiné jejich kvality a přednosti, kterými mohou disponovat. Kvůli takto nastaveným prioritám je pak spousta žen sama se sebou nespokojena. Snaží se seč můžou, aby se aspoň dotkly pomyslného ideálu krásy a přitom ani netuší kolik jiného potencionálu se v nich může skrývat.

4.1.1 Pojetí ženského těla

„Ženy mají být doma. To naznačuje i způsob, jakým byly stvořeny. Mají široké boky a velký zadek, na kterém mají sedět, starat se o domácnost a rodit a vychovávat děti.“ Lutherův výrok⁴⁹

Jednopohlavní model- klasická představa ženského těla, kterou formuloval ve 2. století Galénos, převládala až do století osmnáctého. Podle jeho koncepce byla žena v podstatě totéž, co muž, její pohlavní orgány byly totiž zrcadlovým obrazem jeho, pouze byly umístěny uvnitř těla. Tak byly vaječníky totéž co varlata a vagína se zase rovnala penisu. Tento „jednopohlavní model“ se však nepovažoval za rovnocenný. Mužské pohlaví bylo upřednostňováno a to ženské mělo být jen jeho variací, které postrádá sílu či žár a je až druhotné.

---

⁴⁸ Beck, U., *Riziková společnost*, s. 162.

⁴⁹ Abrams, L., *Zrození moderní ženy*, s. 35.

Dvoupohlavní model- situace se změnila v polovině 18. století, kdy byl „jednopolavní“ model nahrazen „dvoupohlavním“ a ten spíše zdůrazňoval rozdílnost obou pohlaví. Ženské orgány byly považovány za zcela odlišné. Přehodnocení představ vyvolalo osvícenství a také vědci a lékaři. Bohužel tento nový pohled nezměnil sexuální stereotypy, ale spíše je upevnil. Sice už nebyly ženy považovány za nedokonalého muže, ale za úplně odlišného tvora, avšak jejich jemnější nervy činily ženy citlivějšími než muže, menší postavy více dětskými, reprodukční cyklus způsoboval větší náchylnost k psychické labilitě a kvůli menším mozkům a lebkám byly považovány za nezpůsobilé pro duševní práci. Stále se věřilo v jejich jednotu těla a mysli.

Tělo bylo také počátečním bodem zkoumání ženy v 19. století, přesněji reprodukční biologie, která měla podmiňovat její role a vysvětlovat morální a společenské rozdíly mezi muži a ženami. Vládlo zde přesvědčení, že ženy jejich těla zotročila a jejich tělesná slabost se porovnávala se slabostí duševní. V roce 1880 se v Paříži tvrdilo, že jsou-li ženy příliš vzdělávány, často se u nich vyskytuje hysterie a hlavními kandidátkami byly ženy, které se zabývaly „povznesenými“ sny a toužily po duševních podnětech. Nejúčinnějším lékem bylo podle lékařů manželství a děti nebo absence smyslových podnětů. Dokonce se tvrdilo, že pokud byly ženy příliš vzdělané a emancipované způsobovalo to jejich nemoci reprodukčního systému.⁵⁰

Devatenácté století je typické mravním uvolněním, jelikož se tradiční způsoby jeho usměrňování zhroutily. Žena začala být vnímána jako „Pohlaví“. Změny mohly být zapříčiněny urbanizací, protože dodržovat ve městech dohled na mravní pravidla bylo těžší a církve, která tuto morálku regulovala, byla nahrazena občanským státem. Existovala tzv. dvojitá morálka, což znamená, že když se žena chovala nemravně, byla zavrženíhodná, zatímco mužské hýření bylo akceptováno. Na usměrňování ženského chování platily pomluvy. Pokud ženu někdo nazval běhnou, bylo to pro ni s výjimkou čarodějnice to nejhorší slovo, kterým ji mohli lidé pošpinit a znehodnotit její čest a čistotu, protože díky tomu jakou byla žena matkou a manželkou byla posuzována i její váženost ve společnosti. Pro muže však žádné podobné slovo neexistovalo. Muži této nadávky využívali zejména, když jejich ženy byly příliš nezávislé, nechtěly přijmout své předepsané role a nechtěly se nechat podmanit. Jejich pověst si však mohly obnovit díky tomu, že se o sexu hovořilo otevřeně i ve společnosti. Ale jelikož se čím dál tím častěji objevovaly diskuse na toto téma, vedlo to k tomu, že se sexualita

---

⁵⁰ Abrams, L., *Zrození moderní ženy*, s. 26-31.

postupem času z veřejné sféry vytratila a stala se spíše soukromou záležitostí. V padesátých letech se sex stal přísně osobní záležitostí a na veřejnosti se potlačoval.⁵¹

Na konci 19. století se ve větších městech rozmohl druh zábavy jako tančírny, kabarety apod., což pohoršovalo a bylo nebezpečím pro slušné obyvatelstvo a trpěla tím veřejná morálka. Tyto kratochvíle měly být únikem před každodenní monotónní prací v továrnách, ale mladé dělnice byly chápány jako nebezpečí pro celou společnost. K označení prostitutky stačilo, aby žena pracovala ve veřejné sféře a vyšla si bez doprovodu. Ženy se v tomto období stávaly často oběťmi obchodu se sexem, kdy byly závislé na platbách za tyto služby. Pokud by se ovšem na tyto služby přišlo, žena by musela čelit obvinění, že muže odírá. Téma prostituce se v tomto století stalo aktuálním a ve státech vznikaly systémy dohledu k jejímu usměrňování. Společnost prostituci považovala za dědičnou a předem danou abnormalitu a nechápala, že mnohé ženy se k ní přiklonily z ekonomických důvodů. Obraz ideální ženy devatenáctého století měl být chladný, čistý a obětavý a její sexualita se dala očistit jen převzetím role manželky a matky. Tehdy nastala příležitost feministek hlásit se o práva na vládu nad svým tělem a to při příležitosti při státem vedených kampaní na omezení prostituce. Vyjádřily zde svůj nesouhlas proti dvojí morálce a měly konečně možnost otevřeně mluvit o věcech, které byly pro slušné ženy tabu. Feministky bojující za sociální čistotu se spojily s prostitutkami, protože měly stejný zájem stát se ekonomicky nezávislými na mužích a začínaly si uvědomovat, že pokud se mají začít dívat změny v soukromé sféře, musí se nejprve začít ve sféře veřejné. Zastánci „nové morálky“ se domnívaly, že žena by měla mít právo se rozhodnout, zda vůbec chce mít pohlavní styk a má právo z něj mít potěšení. Teprve až na konci devatenáctého století se teprve začal oddělovat sex od těhotenství a to díky šířící se výrobě antikoncepce. Feministky ale příliš antikoncepci nepodporovaly, jelikož se domnívaly, že by mohla posilovat podřízenost žen mužům a podporovat promiskuitu. O něco později od svých postojů upustily a snažily se pomoci ženám získat kontrolu nad jejich plodností pomocí sexuální výchovy, a také usilovaly o poučení žen o vlastním těle a pohlavním styku, než vstoupily do manželství, aby je muži nepovažovali jen za pouhý „předmět rozkoše“.⁵²

---

⁵¹ Tamtéž, s. 149-151.

⁵² Tamtéž, s. 151-164.

4.1.2 Vzhled

Clarissa Pinkola Estés: „Podporovat pouze jeden jediný druh krásy znamená být neuvěřitelně k přírodě ...nemůže existovat jeden druh ňader, jeden druh pasu a jeden druh kůže.“⁵³

Krása se dle Naomi Wolf stala novodobým nástrojem útlaku žen. I když v dnešní době, získaly ženy v mnoha zemích téměř vše, o čem si dříve mohly nechat jen zdát jako svobodu, vzdělání, majetek apod., tak i přesto jsou stále považovány za „slabší“ pohlaví. Není zde východiska. Krásné ženy jsou podezírány z toho, že v hlavě nemají nic jiného než honbu za krásou a dokonalostí a je to velmi rafinovaný způsob jak odebrat ženám síly, kterými by mohly disponovat, protože krása je považována za prostředek, kterým žena dosáhla úspěchu. Nemluví se však o tom, že je to spíše zbraň slabých, kteří nemají moc jiných způsobů jak se prosadit. Naopak ženy, které krásou neoplývají, lidé hodnotí, že to bylo jejich jediné východisko a nic jiného jim nezbylo než se např. plně věnovat vědě. Krásu je zpětně považována za hlavní kritérium, podle kterého jsou ženy hodnoceny, ať už chtějí uspět v jakémkoliv oboru. Mýtus krásy se v 60. letech osvědčil jako účinný při protiútlaku na feministické hnutí, když ženy, které se k tomuto hnutí hlásily, byly označovány za škaredé, frustrované a neúspěšné, protože ženy krásné a spokojené samy se sebou nemohou mluvit o zkušenostech žen utlačovaných. Takže pokud žena není sama se sebou spokojená, mluví z ní závist a pokud žena je pěkná a spokojená, tak se z ní stává prostoduchá kráska. S krásou bývá také často spojována úspěšnost v partnerských a sexuálních vztazích a různé články v dívčích časopisech, které nabádají k tomu jak být přitažlivější, krásnější a tím i spokojenější jsou vlastně návody k tomu jak se zalíbit a zavděčit mužům.⁵⁴

4.2 Pornografie

Dříve byl u žen žádoucí manželský stav, avšak pro některé byl tento stav nechtěný nebo nedosažitelný. Neprovdané či osamělé ženy, které nikdo nechránil a které nejspíš ani sexuálně nenaplňoval žádný muž, byly často obviňovány z čarodějnictví. Staré panny také bezesporu vedly mnohem těžší život než staří mládenci a to z toho důvodu, že na tom byly ekonomicky hůře a měly méně pracovních nabídek a nižší mzdy. Žily opravdu ve svízelných

---

⁵³ Plesková, K., et. al., *Průvodce na cestě k rovnosti žen a mužů*, s. 14.

⁵⁴ Valdřová, J., et. al., *Abc feminizmu*, s. 129-132.

podmínkách.⁵⁵ Sex se stával mocenským nástrojem mužů k ovládnutí žen. V šedesátých letech byla oblast sexuality pro veřejnou sféru otevřenější. V centru zájmu feminismu se nově ocitlo ženské tělo. Zaznívaly požadavky žen na právo na sexuální samostatnost, bouřily se proti zákazům potratu a nedostatečným postihům za znásilnění a manželské násilí. Ženy tyto problémy zpolitizovaly a zajistily jim viditelnost. Ovšem jsou to problémy trvající dodnes a stále se řeší, ale s tím rozdílem, že z ulic vymizela revoluční hesla a o dohled se nyní stará společenské hnutí – feminismus. Politizace sexuality se drží nadále a feministky prosazují nové požadavky jako je i zákaz pornografie.⁵⁶

Zásadní byla tzv. druhá vlna feminismu, která se zabývala násilím páchaným na ženách.⁵⁷ V 70. letech byl zájem o pornografii v začátcích a byl propojen s rozbořením znásilnění. Pornografie byla považována za nástroj mužské moci a dominance a funguje jako sociální kontrola a jejím účelem je udržovat ženy v podřízeném postavení.⁵⁸ Dlouho přetrvávala představa, že agresivita mužské sexuality je přirozená a nepotlačitelná a že je na ženách, aby muže neprovokovaly. Veškerá odpovědnost se přisuzovala ženskému chování a tvrdilo se, že když ženy muže odmítnou, nemůže se jim nic stát. Z toho prostředí se jasně rodil pocit viny u žen a zajišťoval jejich mlčenlivost.⁵⁹ Otázka, zda jsou muži agresivnější, než ženy dlouho trápila mnoho vědců a vzniklo mnoho výzkumů. Například přírodovědci jako Lorenz (1966) jsou přesvědčeni, že je samčí agrese vrozená a přizpůsobivá k boji o přežití. Výzkum z roku 1990 ukázal, že u mužů s vysokou hladinou testosteronu je pravděpodobnější kriminální minulost, střídání sexuálních partnerů apod. avšak dalšími výzkumy se došlo k závěru, že genetika není u agrese jediným faktorem a velice významnou roli zde hrají i vlivy prostředí, kultura a výchova. Tím pádem mohou být muži pro agresivitu náchylnější, každopádně není pravda, že ji nelze alespoň částečně potlačit.⁶⁰

Feministky chápaly sexuální násilí páchané na ženách jako podřízené postavení žen a některé z nich považují za nejsilnější instituci, která toto násilí propaguje a nechává je přijatelným právě pornografií. „Pornografie je teorie, znásilnění praxe“ prohlašují radikální feministky a považují pornografii za propagandu proti ženám.⁶¹ Žena je v tomto případě definována jakou touhou muže, kterou potřebuje ke vzrušení a uspokojení a způsobuje mu

---

⁵⁵ Abrams, L., *Zrození moderní ženy*, s. 91-93.

⁵⁶ Lipovetsky, G., *Třetí žena*, s. 73-74.

⁵⁷ Valdřová, J., et. al., *Abc feminismu*, s. 139.

⁵⁸ Lišková, K., *Hodné holky se dívají jinak*, s. 38-39.

⁵⁹ Lipovetsky, G., *Třetí žena*, s. 86-87.

⁶⁰ Slipp, S., *Freudovská mystika*, s. 199-201.

⁶¹ Valdřová, J., et. al., *Abc feminismu*, s. 139.

erekci.⁶² Sex by měl být věcí soukromou, ale právě kvůli pornografii se dostává do sféry veřejné a proto se dnes z Evropy dovolávají hlasy feministek státní regulace pornografie, jelikož tato veřejná sexualita redukuje ženy jen na sexuální objekty.⁶³ Socioložka Diana Russell se na základě výzkumů, které tvrdí, že od 25 do 60 % amerických mužů připouští, že by se možná dopustili znásilnění, kdyby měli jistotu, že se o tom nikdo nedozví, a že 25 až 30 % mužů vzrušují představy znásilněné ženy, domnívá, že pornografie přímo souvisí se znásilněním. Mnohé feministky však tuto spojitost zpochybnily. I když tato souvislost není přímá, i přesto se radikální feministky dovolávaly cenzury. Chtěly zakázat materiály, na kterých se zobrazuje bezpráví nehledě na to, jestli vyvolávají nebo nevyvolávají příjemné pocity. Catharine MacKinnon a Andrea Dworkin začaly proti pornografii bojovat právně a politicky.⁶⁴ Podílely se na formulaci návrhů legislativy s cílem odstranění pornografie. Dodnes slouží texty C. MacKinnon jako výchozí bod pro snahy feministek, které usilují o zákonnou definici, která by označila pornografii jako diskriminaci žen.⁶⁵ C. MacKinnon a A. Dworkin definovaly pornografii jako grafické sexuální materiály podřizující ženy pomocí obrazů a slov. Nařízení, které vydaly, žádalo zneužitým ženám soudní náhradu. A v roce 1984 bylo nařízení ve městech Minneapolis a Indianapolis přijato. Úspěch ale netrval dlouho a opačný tábor feministek napadl nařízení, protože podle nich narušoval právo na svobodu slova. Nejvyšší soud Spojených států nařízení zrušil, což některé feministky velice uvítaly.⁶⁶ V roce 1987 byl podán další návrh zákona o pornografii jako formě násilí a diskriminace žen, který nebyl přijat, ale opírají se o něj současné německé feministky a podle něj je pornografie stejná jako sexuální obtěžování, které je součástí zákoníků v Evropě i ve Spojených státech.⁶⁷ Ve Francii se sexuální obtěžování odsuzuje jako narušení lidské důstojnosti a sexuální svobody a v Americe se trestá jako sexistická diskriminace.⁶⁸ Podle britské feministky Catherine Itzin je pornografie něco jako novodobé obchodování s otroky.⁶⁹

V debatách o pornografii se feministky dělí do dvou táborů- pro a proti. Odpůrci antipornografických nařízení se totiž báli, že přijetí zákona bude spíše směřovat k potlačení sexuální svobody než k prevenci proti utlačování žen.⁷⁰ Existují tři druhy argumentů proti antipornografickým feministkám. První z nich je liberální, který požaduje rovné právo na

---

⁶² Tamtéž, s. 140.

⁶³ Lišková, K., *Hodné holky se dívají jinak*, s. 17-18.

⁶⁴ Valdřová, J., et. al., *Abc feminizmu*, s. 141.

⁶⁵ Lišková, K., *Hodné holky se dívají jinak*, s. 115.

⁶⁶ Valdřová, J., et. al., *Abc feminizmu*, s. 142.

⁶⁷ Lišková, K., *Hodné holky se dívají jinak*, s. 19-20.

⁶⁸ Lipovetsky, G., *Třetí žena*, s. 86.

⁶⁹ Lišková, K., *Hodné holky se dívají jinak*, s. 20.

⁷⁰ Valdřová, J., et. al., *Abc feminizmu*, s. 146.

svobodu slova, další je antiesencializující, který si stojí za tím, že gender nesmí být považován za nerozlučně spjatý s biologickým pohlavím a poslední je strategický, který považuje spojování se s konzervativci za podryvání emancipace feminismu.⁷¹

Podle současných antipornografických evropských feministek jsou oběťmi pornografie všechny ženy, protože jsou jí poškozovány a objektifikovány.⁷² První feministickou antipornografickou iniciativou byl vznik uskupení *Women Against Violence in Pornography and the Media* iniciované Konferencí o násilí na ženách, která se konala v San Francisku roku 1976 a můžeme zde vidět, že hned od počátku byly snahy antipornografických feministek spjaty s tématem násilí na ženách. Ovšem přímou spojitost pornografie a znásilnění mnohé feministky nepřijaly, protože jako například Deborah Cameron a Elizabeth Frazer se domnívají, že u lidského chování nelze užít jen primitivní logiky přímé kauzality, protože se jedná o komplexní záležitost. Další kritiku zmínila Ellen Willis, když v roce 1979 v jedné ze svých prvních esejí uvedla, že pokud budou feministky definovat pornografii jako nepřítele, výsledkem bude, že mnoho žen pocítí ostych při vyjadřování svých sexuálních pocitů a budou se bát mluvit otevřeně, což by byl krok zpět. Mnoho žen zase mělo pocit viny při realizaci feministických kampaní za to, že jsou feministky, ale porno se jim líbí.⁷³ Mnoho žen tedy tvrdí, že jsou pro mnohé názory týkající se feminismu, ale feministkami nejsou a D. Cornell se snažil přijít na to, proč tak nechtějí být ženy označovány a odpověď nachází v sexualitě. Aby se totiž žena plně identifikovala s feminismem, musela by začít ve svém partnerovi vidět svého trýznitele a utlačovatele.

Sexualita je jedním z pojmů mezi kulturním a antipornografickým feminismem, který na kulturní volně navázal. Některé autorky tvrdily, že jde dokonce o tentýž fenomén. Rozdíl ale můžeme spatřit v tom, jak jednotlivé proudy na ženy nahlíží. Zatímco kulturní ženy oslavuje, antipornografický je spatřuje jen v roli oběti.⁷⁴ Kulturní feminismus svou averzí k sexualitě jako k ryze mužské záležitosti vytvořil půdu pro feminismus antipornografický, který ji označuje za jádro patriarchy. Také některé autorky se přesunuly od kritiky znehodnocování žen (kulturní) ke kritice pornografie (antipornografická). Úhel pohledu se přemístil od oslavování ženství ke kritice mužů a sexuality.⁷⁵

---

⁷¹ Tamtéž, s. 142.

⁷² Lišková, K., *Hodné holky se dívají jinak*, s. 37.

⁷³ Tamtéž, s. 59-60.

⁷⁴ Tamtéž, s. 69.

⁷⁵ Tamtéž, s. 64-65.

4.3 Rodina

„ Žena byla pojímána jako součást rodinné jednotky, která je na rodině závislá, na rozdíl od muže, který byl považován za nezávislého a soběstačného.“⁷⁶

Na starém přesvědčení, že ženy jsou odpovědné za domácnost a výchovu dětí, se téměř nic nezměnilo, ačkoliv muži uznávají rovná práva pro ženy, roli muže v domácnosti akceptují jen pro ostatní muže. Svou svobodu od domácích prací vyzbrojili novými argumenty. Tím pádem se stále trvá na staré dělbě práce. Domnívají se, že starou dělbu práce lze spojit se zrovnoprávněním ženy a muže.⁷⁷ Práce v domácnosti vznikla oddělením pracoviště. Z toho důvodu se však domácí práce stala „neviditelnou“, protože „skutečná práce“ byla definována jako ta, za kterou se vyplácí mzda. Domácí práce bývala před příchodem vynálezů, které ji ulehčily, velice tvrdá a náročná, ale množství času, které ženy v domácnosti tráví pracemi, zůstává už půl století vcelku stejné. Sice díky technice ubylo těžší práce, ale místo nich přišly nové úkoly. Zvýšilo se množství času věnovaného dětem, nákupům a vaření. Na činnost v domácnosti měl výrazný vliv fakt, že čím dál tím více žen vstupuje na trh práce. Zaměstnané vdané ženy věnují domácnosti o něco méně času než ostatní, ale stále za ni nesou hlavní odpovědnost a jejich činnost se přenesla do jejich volného času, jako jsou večery a víkendy.⁷⁸ Nejstabilnějším odůvodněním proti zrovnoprávnění ženy je převést ženskou otázku na otázku dětí. Žena je schopna rodit děti, tím pádem jí přísluší odpovědnost za ně, rodinu i domácnost.⁷⁹ Často se tedy jedná o nerovnoměrné rozdělení péče o dítě. Tato situace se stává velkou nevýhodou pro ženy na pracovním trhu. Stereotypním předpokladem totiž je, že se žena odebere na rodičovskou dovolenou, bude zůstat doma s nemocným dítětem a po práci se bude věnovat péči o dítě a domácnost. Z druhé stránky jsou muži také diskriminováni, protože se od nich očekává, že rodinu finančně zabezpečí. Další nerovnost v rodině může být způsobena tím, že žena má zpravidla nižší plat a tím se stává finančně závislou na svém muži a z toho zase vyplývají další nerovnosti, že muž si v důsledku toho uplatňuje hlavní slovo při rozhodování důležitých záležitostí.⁸⁰ Při generačním srovnání na tom ženy nejsou špatně (mají dnes lepší vzdělání a z toho by měly vyplývat lepší možnosti uplatnění v zaměstnání), zároveň je ale v oblasti povolání předstihli jejich manželé, kteří jsou

⁷⁶ Abrams, L., *Zrození moderní ženy*, s. 127.

⁷⁷ Beck, U., *Riziková společnost*, s. 169-173.

⁷⁸ Giddens, A., *Sociologie*, s. 325- 326.

⁷⁹ Beck, U., *Riziková společnost*, s. 169-173.

⁸⁰ Plesková, K., et. al., *Průvodce na cestě k rovnosti žen a mužů*, s. 24- 25.

přibližně stejně vzdělání, a na ženách přitom stále zůstává v nezmenšené míře břemeno „doživotní domácí práce“.⁸¹

4.4 Zaměstnání

Stále více žen se zapojuje do pracovního procesu a patří to k jedné z nejvýznamnějších změn naší společnosti. Dříve byla výrobní činnost součástí domácnosti, protože se veškerá práce odehrávala přímo v obydlí nebo v jeho blízkosti a polní nebo řemeslné výrobě se věnovali všichni členové rodiny. I ve městech se dílny nacházely v domovech a celá rodina se zapojovala do výrobního procesu. Díky takto nastoleným podmínkám měly ženy mnohdy značný vliv. Vše se ale změnilo s oddělením pracoviště od domova v důsledku rozvoje moderního průmyslu. Výroba se přesunula do mechanizovaných továren a zaměstnavatelé najímali jen jedince místo celých rodin. Začal převládat názor, že místo ženy je doma.⁸² Ženská práce se tradičně spojovala s rodinnými povinnostmi. Ženy takto pracovaly vždycky, ale historikové jejich činnost dělí do dvou skupin. První přístup podtrhuje návaznost dějin ženské práce, kdy práce, kterou ženy vykonávaly, byla méně ceněna než práce mužů a navzdory industrializaci tento trend pokračoval i v celém devatenáctém století a druhý přístup naopak zdůrazňuje změnu v přístupu k ženské práci. Typy práce, které mohly ženy vykonávat, byly velmi omezené a v době industrializace se toto rozdělení na ženskou a mužskou práci razantně potvrdilo. U žen se kladl větší důraz na práci v rodině, ale na trhu práce měly nižší postavení. Konflikt mezi pohlavími se ještě zостřil.⁸³ Nezaměstnanost žen byla ve všech společenských třídách dost nízká, a to až do 20. století. Především bývaly zaměstnávány jen mladé neprovdané ženy. Pracovaly v kancelářích nebo továrnách a jejich mzda byla posílána rodičům. Poté, co se vdaly, přestaly do zaměstnání chodit. V důsledku nedostatku pracovních sil za první světové války, rostl počet zaměstnaných žen a to i v oblastech, které byly doposud přístupné jen mužům. Po skončení války se muži znovu vrátili do svých zaměstnání, ale vzorec už byl narušen.⁸⁴ V současnosti došlo v situaci nerovnosti mužů a žen k významným změnám a to zejména v oblastech sexuality, práva a vzdělání. Jsou to však spíše změny ve vědomí než na papíře. Historicky vzniklá situace nového vědomí a starých poměrů tvoří výbušnou směs. Ženy dosahující stejného vzdělání

---

⁸¹ Beck, U., *Riziková společnost*, s. 164.

⁸² Giddens, A., *Sociologie*, s. 319.

⁸³ Abrams, L., *Zrození moderní ženy*, s. 174- 175.

⁸⁴ Giddens, A., *Sociologie*, s. 320.

jako muži očekávají větší rovnost v povolání, ale na trhu práce se setkávají s protichůdnou tendencí.⁸⁵ Dle Ulricha Becka lze v šedesátých a sedmdesátých letech mluvit o feminizaci školství. Tato revoluce ale neovlivňuje situaci na pracovním trhu ani v systému zaměstnání. Nepatrný přírůstek žen v „mužských povoláních“ kontrastuje jejich vytlačování ze všech jiných oblastí.⁸⁶ Tam, kde je špatně placená a mechanická práce, tam je i nadprůměrná koncentrace žen a mají na to vliv nejen změny v organizaci práce, ale i stereotypy „mužských“ a „ženských“ úloh.⁸⁷ Osvobození od připsaných rolí mužů a žen se nikdy netýká jen strany žen. Lze je změnit jen do té míry, do jaké i muži změni způsob, jakým chápou sami sebe i svoje chování. Podřízené postavení žen v povolání muži odůvodňují tím, že je žena schopna rodit děti a tím pádem je odpovědná se o ně i rodinu a domácnost starat. Někdy se kvůli tomu musí svého povolání i úplně vzdát.⁸⁸ Některé druhy práce jsou feminizovány jako péče o nemocné, průmyslové obory, veřejné služby apod. Dělničku práce mezi muži a ženami lze zpozorovat ve všech společnostech. Fyzicky náročná dělnická povolání a většinu řídicích prací vykonávají zase muži. V českých zemích jsou feminizované profese méně finančně ohodnoceny. Z historického hlediska došlo k tomuto snížení buď až poté, co se daná profese změnila v „typicky ženskou“ a někdy zase šlo o obrácený proces, že nízké finanční ohodnocení odradilo muže a přijaly je ženy, které neměly možnost výběru.⁸⁹ Zaměstnanost žen stále zůstává nižší než u mužů a pokud dochází k růstu zaměstnaných žen, není to tak, že by vytlačovaly muže, ale plyne to z růstu počtu pracovních míst.⁹⁰

V zaměstnání může docházet k různým druhům diskriminace a to například hned u přijímacího pohovoru, rozdílu v pracovních podmínkách, při přerozdělování tzv. bonusů, pracovním postupem, ve finančním ohodnocení atd. Např. při pracovním pohovoru by se vůbec neměl zaměstnavatel zajímat o věk ženy, počet dětí a plány v soukromém životě, ale o kvalifikační předpoklady a praxi. Bohužel tomu tak mnohdy ve skutečnosti není. Sama o tom vypovídá malá úspěšnost mladých žen při žádání o práci vzhledem ke stereotypním představám typu, že žena ve věku 25- 35 let určitě brzy otěhotní. A co se zase týče platu, mají ženy v ČR až o 30% menší mzdu než muži.⁹¹ Na pracovišti také může docházet k sexuálnímu obtěžování. Dříve, kdy se pravé místo ženy nacházelo pouze uvnitř rodiny a ne v podniku

---

⁸⁵ Beck, U., *Riziková společnost*, s. 162.

⁸⁶ Beck, U., *Riziková společnost*, s. 165- 173.

⁸⁷ Giddens, A., *Sociologie*, s. 320.

⁸⁸ Beck, U., *Riziková společnost*, s. 165- 173.

⁸⁹ Linhart, J., (ed.), *Velký sociologický slovník*, s. 310- 311.

⁹⁰ Giddens, A., *Sociologie*, s. 320.

⁹¹ Plesková, K., et. al., *Průvodce na cestě k rovnosti žen a mužů*, s. 18, 23.

nepřesahovalo sexuální obtěžování na pracovišti podobu anekdotických historek, ovšem s rozšířením profesní identity žen se sexuální útoky na pracovišti staly nepřijatelnými.⁹²

4.5 Shrnutí kapitoly

Předešlou kapitolu bych ráda uzavřela slovy Gilla Lipovetskeho, která použil ve své knize *Soumrak povinnosti*. „K vytvoření pracovních míst, umožnění vyšší úrovně spravedlnosti v podnicích a zlepšení informovanosti nepřispějí ódy na štedrost. Štedrost je soukromá ctnost, která nemůže sloužit jako princip jednání při zrodu lepší organizace kolektivního života. Je proto třeba zopakovat, že bez pochopení konkrétních podmínek, správného zhodnocení cílů i prostředků a bez péče o výkonnost se i nejvyšší morální snahy rychle zvrhnou ve svůj opak.“⁹³

„Lze se jen radovat ze společenského vzestupu postmoralistní etiky kompromisu....Má daleko k nevidoucí bezzájmovosti i k absolutnímu dobru a není vznešená, ale příhodněji se vyrovná s velkými riziky budoucnosti. Nedlí ve výškách, je však lépe přizpůsobena technické a demokratické společnosti. Nepřivolávejme proto mravní heroismus, nýbrž společenský rozvoj inteligentní etiky, aristotelovské etiky rozumnosti, která tíhne k hledání spravedlivého středu či spravedlivé míry vzhledem k historickým, technickým a společenským okolnostem.“⁹⁴

---

⁹² Lipovetsky, G., *Třetí žena*, s. 89.

⁹³ Lipovetsky, G., *Soumrak povinnosti*, s. 288.

⁹⁴ Tamtéž, s. 289.

5 Gender a vzdělání

V současnosti se problematika genderu dotýká téměř všech oblastí našeho života a je i velice úzce spjata se školstvím. V dřívějších dobách bylo vzdělání drahocennou a pro spousta lidí nedostupnou záležitostí. Přístup ke vzdělání může být jedním z předpokladů jak dosáhnout osobní spokojenosti, proto by se diskriminace ve vzdělávání neměla podceňovat a i přesto, že se dnes realizují projekty podporující rovné příležitosti v této oblasti, tak i přesto se určité stereotypy stále vyskytují.

5.1 Od minulosti k současnosti

Již na počátku 19. století Bernard Bolzano promlouval k pražské akademické mládeži a v budoucí ideální společnosti počítal s rovnoprávností muže a ženy. Marie Riegerová se zase v 60. letech v duchu tehdejšího feminismu soustředila na charitativní činnost, která se věnovala i výchově chudých dívek pro samostatná povolání. Tou dobou se v měšťanské společnosti začala prosazovat emancipace žen a Karolína Světlá považovala v 70. letech za jednu z podmínek emancipace nejen výchovu dívek pro výdělečná povolání, ale hlavně samotný princip ženského vzdělání. Její žačky Eliška Krásnohorská a Teréza Nováková pak vybudovaly první dívčí gymnázium. Bylo otevřeno roku 1890 v Rakousku- Uhersku, v Praze. Vyučovalo se v českém jazyce, zakončeno bylo maturitou a jeho absolventky se uplatnily jako redaktorky ženských časopisů. Na pražskou univerzitu vstoupily první dívky roku 1897.⁹⁵

Uplatňování zásad rovného přístupu k ženám a mužům je v dnešní době pečlivě vnímáno Evropskou unií a ta ho dokonce prohlásila jako jednu ze svých priorit. Zabývá se otázkami rovných příležitostí ve všech sférách a na všech úrovních společnosti. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy (dále jen MŠMT) každoročně vypracovává „Aktualizovaná opatření Priorit a postupů MŠMT při prosazování rovnosti žen a mužů“ a pro naplňování těchto stanovených Priorit byla vytvořena stálá pracovní skupina, která se skládá ze zástupců jednotlivých odborů všech skupin ministerstva i začleněných organizací.⁹⁶ Jak však ukázaly opakované analýzy, není tento dokument zpracováván systémově a do značné míry je pouze

⁹⁵ Linhart, J., (ed.), *Velký sociologický slovník*, s. 309-310.

⁹⁶ Krátková, D., et. al., *Rovné příležitosti žen a mužů ve výuce a vědě na vysokých školách a vyšších odborných školách v České republice*, s. 9.

formálním splněním závazku rezortu vůči vládě. Opatření nenavazují na reálné potřeby a ani je nenaplnují. Také neexistují žádné doprovodné dokumenty, které by pomohly vyučujícím orientovat se v nové problematice. V současnosti však dochází ke změně přístupu MŠMT, které mohou mít pozitivní vliv na politiku rovných příležitostí.⁹⁷ Prosazování rovnosti ve školství však probíhá obtížně a pomalu. Jedním z důvodů může být nedostatečná propojenost akademické diskuse, školské politiky a pedagogické praxe. Škola je prozatím orientovaná na předávání poznatků, které se osvědčily v minulosti, ale v porovnání se současným životem jsou často zaostalé, proto bývá škola zpochybňována a čím dál častěji zaznívají požadavky na její modernizaci a zaměření se na nové sociální trendy. Dalším požadavkem je, aby se svým obsahem a formou stala lákavější. Škola tak může být vnímána, jako náprava společenských nedostatků. V socializační funkci školy hraje důležitou roli i téma genderu. V rámci vzdělávání dochází k reprodukci tradičního genderového vnímání. Chlapci jsou podporováni v aktivitě a logickém myšlení, naopak dívky zase v pasivitě a pamětním učení. Také se setkáváme s rozdělením předmětů na „dívčí“ a „chlapecké“, s odlišným jednáním vyučujících k dívkám a chlapcům, učebnice spojují ženy spíše se soukromou sférou a muže s veřejnou apod. Všechny faktory pak mohou vést ke genderovému uspořádání společnosti. Ve společnosti, kde si tuto nerovnost uvědomí, vznikají tendence (nejčastěji je podávají odborné komunity a neziskové organizace), aby škola začala podporovat rovné příležitosti žen a mužů a začala odmítat zavedené stereotypy. Efektivita je prozatím nízká a to je možné ze tří hlavních důvodů a to, že škola upřednostňuje minulostí prověřené sociální struktury, dále je komplexní institucí, což znamená, že všechny oblasti působící na žáky/ně by se musely podílet na změně a také vzdělávací politiky se účastní mnoho zájmových skupin, jejichž pojetí genderové rovnosti není vždy totožné.⁹⁸

Lze si povšimnout, že zavedení genderu do výuky nemají zatím na starosti vládní instituce, ale především neziskové organizace v rámci různých projektů. Mezi tyto organizace patří např. Otevřená společnost, o. p. s., Žába na prameni, o. s., Nezávislé sociálně ekologické hnutí Nesehnutí, Gender Studies, o. p. s., atd.⁹⁹ Např. Občanské sdružení Žába na prameni představuje projekt Rovné příležitosti v pedagogické praxi, který vznikl v letech 2006- 2007 a je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem ČR. Jedná se o unikátní vzdělávací projekt, který usiluje o vytvoření takových postupů, které pomohou

---

⁹⁷ Babanová, A. a kol., *Genderovou optikou*, s. 17.

⁹⁸ SMETÁČKOVÁ, Irena. Politika genderové rovnosti ve vzdělání. Dostupné z: <http://web.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=8&hid=108&sid=35ba1cf0-9d9e-4987-bff0-fc4e7825ed23%40sessionmgr12>

⁹⁹ Tamtéž, s. 11.

pedagogům vychovávat a vzdělávat děti bez předsudků o tradičně vymezených rolích žen a mužů a vést je k respektování potřeby rovných příležitostí pro všechny. Učitelky a učitelé jsou školeni experty v oblasti genderu a rovných příležitostí a jde o snahu zavést genderově senzitivní výuku do základních škol.¹⁰⁰ Rovnost by měla spočívat v tom, aby vzdělání bylo přístupné všem studujícím s ohledem jen na schopnosti a jejich úspěšnost by měla být dána výhradně jejich nadáním.¹⁰¹

5.2 Účast ve vzdělávání a sekundární analýza dat

Postupem času nastalo v procesu vzdělávání mnoho změn. Nevylučuje se, že je to dáno změnami týkajícími se postavení mužů a žen ve společnosti. Mužská role živitele rodiny je dnes do určité míry zpochybněna neboť nezaměstnanost postihuje více mužů než žen a může to způsobovat fakt, že chlapci jsou si méně jistí tím, čeho by chtěli v životě dosáhnout než tomu tak bývalo dříve.¹⁰²

Současné školství kromě tělesné výchovy nerozlišuje mezi chlapci a dívkami.¹⁰³ Právě v této oblasti by se měla rovnost považovat za samozřejmou, ale výzkumy poukazují, že i přesto k diskriminaci často dochází. Lze ji zpozorovat již na prvních stupních vzdělávacího systému, kdy jsou dívky směřovány k určitému povolání a jsou zrazovány od tzv. mužských oborů.¹⁰⁴ Ze statistik vychází, že v technických oborech převažují muži, zato ženy směřují do zdravotnictví a společenskovedních oborů.¹⁰⁵ Zájem o vysokoškolské studium je také charakterizován podle pohlaví. Zatímco muži se zase více hlásí na technické a přírodovědní obory, ženy se hlásí na učitelství, tak je na základních a středních školách převaha učitelek a muži převažují na školách vysokých¹⁰⁶.

Ve Velké Británii si dívky od první třídy až po do poloviny střední školy vedly řadu let v průměru lépe než chlapci, pak se začal poměr obracet a začali dominovat mladí muži. Poslední dobou se však převaha dívek přenáší i do vyšších věkových skupin. Výsledky ze Spojených států uvádí podobné informace. Chlapci musí dvakrát častěji navštěvovat zvláštní

---

¹⁰⁰ VOCHOCOVÁ, Lenka. Úvodní konference projektu Rovné příležitosti v pedagogické praxi. Dostupné z: [http://ekolist.cz/cz/zpravodajstvi/tiskove-zpravy/uvodni-konference-projektu-rovne-prilezitosti-v-pedagogicke-praxi?sel_ids=1&ids\[xa9e79bd7d53c9aa3990a1996117d301e\]=1](http://ekolist.cz/cz/zpravodajstvi/tiskove-zpravy/uvodni-konference-projektu-rovne-prilezitosti-v-pedagogicke-praxi?sel_ids=1&ids[xa9e79bd7d53c9aa3990a1996117d301e]=1)

¹⁰¹ SMETÁČKOVÁ, Irena. Politika genderové rovnosti ve vzdělání. Dostupné z: <http://web.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=8&hid=108&sid=35ba1cf0-9d9e-4987-bff0-fc4e7825ed23%40sessionmgr12>

¹⁰² Giddens, A., *Sociologie*, s. 397.

¹⁰³ Tamtéž.

¹⁰⁴ Plesková, K., et. al., *Průvodce na cestě k rovnosti žen a mužů*, s. 19.

¹⁰⁵ Babanová, A. a kol., *Genderovou optikou*, s. 9.

¹⁰⁶ Giddens, A., *Sociologie*, s. 397.

školy pro neprospívající žáky než dívky a dvakrát častěji ani nedokončí střední školy. Také v zastoupení na vysokých školách v různých zemích obsazují ženy vyšší procent ovšem oproti tomu jejich zastoupení mezi vysokoškolskými pedagogy je o hodně nižší a jsou také na nižším stupni hierarchie. Muži mají jako profesori silnou převahu. Lze to odůvodnit tak, že ženy mají v průměru více odučených hodin, což znamená, že jim zbývá méně času na výzkum a publikační činnost, které jsou zásadními pro další postup.¹⁰⁷ Lze říci, že čím vyšší mají vyučující na vysokých školách pedagogickou hodnost, tím je zastoupení žen nižší: 50, 7% mezi asistenty, 42, 8% mezi odbornými asistenty, 25, 6% mezi docenty a 12, 1% mezi profesory.¹⁰⁸ Na gymnáziích a středních školách však převažují mezi vyučujícími ženy a muži mají větší zastoupení na středních odborných učilištích. Celkově je oblast středoškolského vzdělání feminizována.¹⁰⁹ V letech 2010/ 2011 vyučovalo v České republice na středních školách 45 385 osob a z toho byl 59 % podíl žen. Na základních školách byl dokonce z počtu 58 023 učitelů podíl žen 84%. Vyrovnaný poměr vyučujících byl zjištěna na konzervatořích. Na vyšších odborných školách tvořily zase ženy převahu a to 63 %, kde učilo 1841 osob. Výjimku jen tvoří výše zmíněné vysoké školy, kde většinu vysokoškolských učitelů tvoří muži a to 65 % z 22 119 vyučujících (viz Příloha č. 2).

Jak je výše řečeno, v poslední době je počet studentek na vysokých školách o něco vyšší než počet studentů. V České republice v posledních deseti letech celkově rostly počty vysokoškolských studentů a tím i rostl podíl studujících žen. Ve školním roce 2000/ 2001 ještě představovali 53 % studentů muži a v roce 2010/ 2011 již tvořil podíl žen 56 %. V tomto roce bylo ve vzdělávacím procesu (od mateřských škol po vysoké včetně) 2, 1 milionů žáků a studentů a rozložení podle pohlaví bylo přibližně půl na půl (viz Příloha č. 3).¹¹⁰

---

¹⁰⁷ Tamtéž.

¹⁰⁸ Plesková, K., et. al., *Průvodce na cestě k rovnosti žen a mužů*, s. 19.

¹⁰⁹ Babanová, A. a kol., *Genderovou optikou* s. 9.

¹¹⁰ Ženy a muži v datech 2011. Český statistický úřad. Dostupné z: <http://www.czso.cz/csu/2011/edicniplan.nsf/publ/1417-11-n2011>

ZÁVĚR

Ve svojí bakalářské práci jsem se zabývala sociálním hnutím zvaným feminismus. Jako primární cíl jsem si stanovila jeho analýzu, čemuž jsem se snažila dostát a pojala jsem práci hlavně z teoretického hlediska. Jak už jsem v úvodu zmínila, toto téma jsem si vybrala z důvodu, že slova jako rovnoprávnost, diskriminace apod. dnes můžeme slyšet skloňované ve všech pádech a stávají se trendem moderní společnosti. „Ženská otázka“ se v poslední době dostala do popředí a těší se rostoucímu zájmu.

Abych si vůbec dokázala představit co to feminismus je, musela jsme si nejdříve objasnit samotný pojem sociální hnutí, který popisují v první kapitole a spolu s ním i zde uvádím další specifika feminismu, u kterých je důležité od začátku vědět, co přesně znamenají, protože jsem s nimi pracovala v dalších kapitolách. Nedílnou součástí, která nám o této problematice více napoví je historie tohoto hnutí, která byla velice barvitá a vyvíjela se v několika vlnách a etapách. Feminismus lze také vnímat z různých pohledů, a proto se postupem času vymezil do různých směrů, kde každý využívá rozdílné nástroje, kterými se snaží zmírnit či zcela omezit útlak žen. Těmi hlavními z nich jsou liberální feminismus, socialistický a radikální, které jsem zařadila do kapitoly Feministické směry spolu i se směry novějšími, kterými jsou např. feminismus kulturní nebo ekofeminismus. V Boji za rovnoprávnost, jak už název napovídá, jsem se zabývala nejčastějšími oblastmi života, ve kterých jsou ženy znevýhodňovány a poslední téma Gender a vzdělání jsem zaměřila na souvislost mezi školstvím, vzděláním a problematikou genderu, což je také poměrně mladou záležitostí.

Bohužel jsem se tolik nezabývala samotným pojmem gender, který jsem měla původně v plánu více rozebrat, ale jelikož je to samo o sobě natolik rozsáhlé téma, na které by se dala napsat další samostatná bakalářská či diplomová práce, tak jsem se do toho raději nepouštěla, ale pokud se vše vydaří podle mých představ, tak pro mě zůstane výzvou v navazujícím magisterském studiu a ráda bych se jím dále v budoucnu zabývala.

Práci, kterou právě držíte v rukách, jsem pojala jako shrnující přehled problematiky feminismu. Pomohla mi pootevřít dveře a nahlédnout tak do spletitého tématu plného nepřehledného množství informací a posloužila mi lépe se v něm zorientovat.

SEZNAM ZKRATEK

NSH	Nová sociální hnutí
MŠMT	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
ZŠ	Základní škola
SŠ	Střední škola

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY:

- ABRAMS, Lynn. *Zrození moderní ženy: Evropa 1789-1918*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2005. 367 s. ISBN 80-7325-060-8.
- BABANOVÁ, Anna a kol. *Genderovou optikou: zaměřeno na český vzdělávací systém: [sborník textů kolektivu autorek k problematice genderových aspektů školství v ČR]*. Praha: Gender Studies, 2008. 57 s. ISBN 978-80-86520-28-5.
- BARŠA, Pavel a CÍSAŘ, Ondřej. *Levice v postrevoluční době: občanská společnost a nová sociální hnutí v radikální politické teorii 20. století*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2004. 210 s. Politika a společnost; sv. 5. ISBN 80-7325-033-0.
- BECK, Ulrich. *Riziková společnost: na cestě k jiné moderně*. 2. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2011. 431 s. Post; sv. 9. ISBN 978-80-7419-047-6.
- CÍSAŘ, Ondřej. *Politický aktivismus v České republice: sociální hnutí a občanská společnost v období transformace a evropeizace*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK), 2008. 187 s. Politologická řada; sv. č. 28. ISBN 978-80-7325-168-0.
- GIDDENS, Anthony. *Sociologie*. Vyd. 1. Praha: Argo, 1999 dotisk. 595 s. ISBN 80-7203-124-4.
- HABERMAS, Jürgen. *Strukturální přeměna veřejnosti: zkoumání jedné kategorie občanské společnosti*. Vyd. 1. Praha: Filosofický ústav Akademie věd České republiky, 2000. 418 s. Morální a politická filosofie; sv. 8. ISBN 80-7007-134-6.
- KOLÁŘOVÁ, Marta. *Protest proti globalizaci: gender a feministická kritika*. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2009. 253 s. Gender sondy; sv. 6. ISBN 978-80-86429-96-0.
- KRAŤKOVÁ, Drahomíra et al. *Rovné příležitosti žen a mužů ve výuce a vědě na vysokých školách a vyšších odborných školách v České republice*. Praha: Centrum pro studium vysokého školství, 2006. 60 s. ISBN 80-86302-40-7.
- LINHART, Jiří, ed. *Velký sociologický slovník. Sv. 1, A-O*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 1996. 747 s. ISBN 80-7184-164-1.
- LIPOVETSKY, Gilles. *Soumrak povinnosti: bezbolestná etika nových demokratických časů*. V českém jazyce vyd. 2. Praha: Prostor, 2011. 379 s. Střed; sv. 96. ISBN 978-80-7260-237-7.
- LIPOVETSKY, Gilles. *Třetí žena: neměnnost a proměny ženství*. V českém jazyce vyd. 2. Praha: Prostor, 2007. 329 s. Střed; sv. 80. ISBN 978-80-7260-171-4.

- LIŠKOVÁ, Kateřina. *Hodné holky se dívají jinak: feminismus a pornografie*. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2009. 178 s. Gender sondy; sv. 7. ISBN 978-80-7419-022-3.
- NAGL-DOCEKAL, Herta. *Feministická filozofie: výsledky, problémy, perspektivy*. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2007. 316 s. Studijní texty; sv. 39. ISBN 978-80-86429-68-7.
- PLESKOVÁ, Kateřina et al. *Průvodce na cestě k rovnosti žen a mužů: (pracovní sešit)*. 2., aktualiz. vyd. Brno: Nesehnutí, 2005. 48 s. ISBN 80-903228-7-5.
- SLIPP, Samuel. *Freudovská mystika: Freud, ženy a feminismus*. Vyd. 1. Praha: Triton, 2007. 265 s. Psyché; sv. č. 46. ISBN 978-80-7254-891-0.
- Společnost, ženy a muži z aspektu gender (1997 : Praha); MAŘÍKOVÁ, Hana, ed. a VĚŠÍNOVÁ, Eva, ed. *Společnost žen a mužů z aspektu gender: sborník studií vzniklých na základě semináře Společnost, ženy a muži z aspektu gender pořádaného Nadací Open Society Fund Praha*. Praha: Open Society Fund, 1999. 171 s.
- VALDROVÁ, Jana et al. *Abc feminismu*. Brno: Nesehnutí, 2004. 232 s. ISBN 80-903228-3-2.
- ZNEBEJÁNEK, František. *Sociální hnutí: teorie, koncepce, představitelé*. 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 1997. 175 s. Základy sociologie; sv. 3. ISBN 80-85850-31-1.

SEZNAM POUŽITÝCH INTERNETOVÝCH ZDROJŮ:

NEBŘENSKÝ, Zdeněk. Nová sociální hnutí a kritická teorie společnosti. *SOCIOweb* [online]. 2007, č. 7, 2012-03-26 [cit. 2012-03-26]. Dostupné z: <http://www.socioweb.cz/index.php?disp=teorie&shw=301&lst=106>

Slovníček pojmů. *Feminismus* [online]. © 2003 [cit. 2012-03-26]. Dostupné z: <http://www.feminismus.cz/slovnicek.shtml>

SMETÁČKOVÁ, Irena. Politika genderové rovnosti ve vzdělání. . *Gender, Equal Opportunities, Research / Gender, Rovne, Prilezitosti, Vyzkum* [online]. 2009, roč. 10, č. 2 [cit. 2012-03-26]. Dostupné z: <http://web.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=8&hid=108&sid=35ba1cf0-9d9e-4987-bff0-fc4e7825ed23%40sessionmgr12>

Účastnit se: Identita a mobilizace sociálních hnutí. In: *PES- Politická a ekonomická sociologie* [online]. 2003-05-14 [cit. 2012-03-26]. Dostupné z: http://pes.fsv.cuni.cz/translation_raslova_melluci.htm

VOCHOCO VÁ, Lenka. Úvodní konference projektu Rovné příležitosti v pedagogické praxi. *Ekolist* [online]. 2006 [cit. 2012-03-26]. Dostupné z: [http://ekolist.cz/cz/zpravodajstvi/tiskove-zpravy/uvodni-konference-projektu-rovne-prilezitosti-v-pedagogicke-praxi?sel_ids=1&ids\[xa9e79bd7d53c9aa3990a1996117d301e\]=1](http://ekolist.cz/cz/zpravodajstvi/tiskove-zpravy/uvodni-konference-projektu-rovne-prilezitosti-v-pedagogicke-praxi?sel_ids=1&ids[xa9e79bd7d53c9aa3990a1996117d301e]=1)

ZVĚŘINA, Jaroslav. Feminismus a jeho současné podoby. *Revuepolitika* [online]. 2004, č. 1 [cit. 2012-03-26]. Dostupné z: <http://revuepolitika.cz/clanky/630/feminismus-a-jeho-soucasne-podoby>

Ženy a muži v datech 2011. *Český statistický úřad* [online]. 2012-12-30, 2012-01-12 [cit. 2012-04-01]. Dostupné z: http://www.czso.cz/csu/2011edicniplan.nsf/publ/1417-11-n_2011

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1

Tabulka č. 1: Hlavní rozdíly mezi novými sociálními hnutími a hnutím dělnickým

Příloha č. 2

Graf č. 1: Učitelé ZŠ a SŠ podle věku a pohlaví ve školním roce 2010/ 2011

Příloha č. 3

Graf č. 2: Počty studentů vysokých škol ve sledovaných letech podle pohlaví

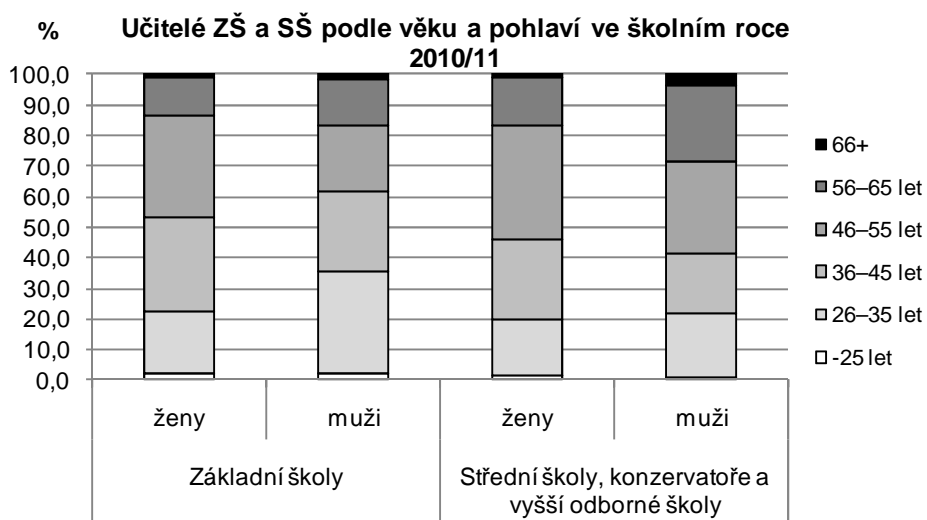
Příloha č. 1

	dělnické hnutí	nové sociální hnutí
umístění	sféra institucionalizované politiky	občanská společnost
cíle	politická integrace/ ekonomická integrace	změny v hodnotách a životním stylu/ obrana občanské společnosti
organizace	formální/ hierarchická	síť nehierarchizovaní příznivci
způsob jednání	politická mobilizace	přímá akce/ kulturní inovace

Tabulka č. 1: Hlavní rozdíly mezi novými sociálními hnutími a hnutím dělnickým

Zdroj: Znebežánek, F., *Sociální hnutí*, s. 39.

Příloha č. 2

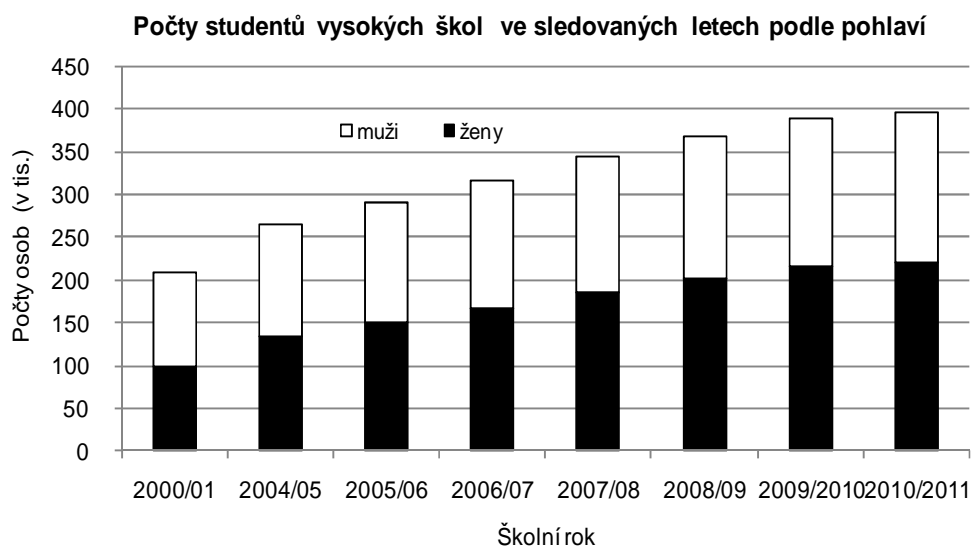

Graf č. 1: Učitelé ZŠ a SŠ podle věku a pohlaví ve školním roce 2010/ 2011

Zdroj: Ženy a muži v datech 2011. Český statistický úřad. Dostupné z:

<http://www.czso.cz/csu/2011edicniplan.nsf/publ/1417-11-n2011>

Příloha č. 3

Graf č. 2: Počty studentů vysokých škol ve sledovaných letech podle pohlaví

Zdroj: Ženy a muži v datech 2011. Český statistický úřad. Dostupné z:

<http://www.czso.cz/csu/2011edicniplan.nsf/publ/1417-11-n2011>